

MEZEY KATALIN

Egy szép család a mi időnkben

Matematika tanárunk tanár létére iskolás korú lányával és fiával együtt minden vasárnap ott énekelt a templom kórusában, a szentmisén. Ez nagyon szép volt az ötvenes években, amikor ilyesmiért gyakran rájárt a rúd a pozíciót vállalt hívekre, hivatalnokokra, tanárfélékre.

Ha elkéztünk, és nagyon tele volt a templom, mi is felmentünk családostul a kórusba, mert a feljárata mindjárt a templomkapu mellett volt, könnyebb volt oda feljutni, mint befurakodni az emberek közé. Nem énekeltünk, mert Apu kivételével egyikünknek sem volt jó a hallása, sem a hangja, csak álltunk a karzat mellvédjénél. Ott figyelt fel Apu a gyermekeivel együtt lelkesen éneklő matematika tanárra.

– Milyen szép család! – Talán azt akarta mondani ezzel, hogy szebb család a mienknél, mivel mi nem éneklünk a templom kórusán? Én mindjárt irigyelni kezdtem őket, és lelkiismeretfurdalást éreztem, amiért nem tudok énekelni. Ráadásul bátyámmal együtt vasárnaponként is mindig az utolsó pillanatban ébredtünk fel, még ha bevettek volna is minket a kórusba, akkor sem lettünk volna képesek időben megérkezni a tíz órai mise előtti próbákra.

Erősítette bennem „a szép család” képét az is, hogy egyszer ötödikben, óra közben bekopogott az osztályunkba tanárunk kislánya. Fehér vászon szalvétában kalácsot hozott az apjának.

– Zsófiكا sütötte. Ügyes kislány – dicsekedett a tanár úr. Én bezzeg nem tudtam kalácsot sütni, Zsófiكا pedig még be is hozta az édesapjának. Valóban különleges, meghitt családi viszonyokról árulkodott ez is.

Pedig a diákság körében nem volt jó híre a tanár úrnak. Két dologgal tette nevezetessé magát: egyrészt, hogy nála hússzor húszig kellett tudni a szorzótáblát. Az alsó tagozatban csak tízszer-tízíg tanultuk, de ő már az első óráján kérdezte a tizenegyet is. Másrészt, ha valaki rosszul felelt, annak alaposan megcsavargatta a pajeszát. A tizenegyszer tizenegy még könnyű volt, de a tizenkettő, tizenhárom és a többi már nehezen fért a fejünkbe. Tanárunk pedig azonnal büntetett: felradírozta a tarkónkon a haját (a zakózsebében mindig tartott egy radírt), csavargatta a kezünket, mindent megtett, ami csak eszébe

jutott, és amivel fájdalmat tudott okozni. A templomkórusban éneklő tanárunknak a tanórákon tagadhatatlanul szadista módszerei voltak.

Első gyermekünk születése és nagyanyám halála ugyanarra az esztendőre esett. Anyám addig gyözködött, hogy jobb helyünk lenne a nagyszülői kertes családi házban, míg rászántuk magunkat, hogy eladjuk negyedik emeleti garzonunkat. Átköltöztünk a szintén nem túl nagy, de legalább kétszobás, tágas konyhával bíró, öreg házba.

Visszakerültem tehát gyermekkorom környékére, ahol még sokan éltek a régi ismerősök közül. Babakocsi-tologatás közben sokszor megálltam velük egy szóra. Ilyenkor felemlegették a már eltávozott családtagjaimat, és én szívesen hallgattam az elhunyt édesapámról, nagyszüleimről, nagynénémről szóló történeteket. Érdekes volt mások szemével látnom őket.

Így álltam meg beszélgetni egyszer egy, a szomszéd utcában élő idős asszonnyal is, akinek a férje fiatal fogorvos volt, amikor a környékre költöztek. Jól ismerték nagyapát és nagymamát, gyakran jártak hozzájuk „vizitbe”. Nagyapám tanácsaival, kapcsolataival segítette fiatal kollégáját. Álltam a babakocsi ringatózásától mély álomba merült kisfiunk felett, és hallgattam az asszony panaszkodását. Mert persze panaszkodott, ahogy mindenki panaszkodott abban az időben, annyi titkolni való vesztesége és fájdalma volt a hetvenes évek elején is az idősebb korosztály minden tagjának, hogy ritkán lehetett boldogan mosolygó arcokkal találkozni.

Kiderült, hogy nemrég halt meg a férje, akit csaknem húsz éven át ápolt, de úgy, hogy az utolsó években már fel sem tudott kelni az ágyból.

– Valamilyen degeneratív betegség támadta meg... Már úgy jött haza... – itt rövid szünetet tartott, körbeforgatta a fejét, aztán suttogva tette hozzá: – az internálásból.

Kérdő tekintetemre elsuttogta, hogy azért került Kistarcsára, mert a sógora feljelentette.

– Pedig beszüntette a rendelését, felszámolta a praxist ötvenben. Ahogy kijöttek a rendeletek. Nem is lett volna, hol folytassa. Be kellett költöznünk a rendelőbe, az lett a hálószobánk, a korábbi hall pedig a gyerekszoba és egyben nappali és konyha, amikor társbérletbe betettek a lakásunkba egy idegen családot.

De nem ez volt a lényeg, hanem, hogy a férje a rokonoknak, de úgy higgyem el, ahogy mondja, csak a rokonoknak megcsinálta nagy néha, titokban a műfogsorát. Fogfúrást, csiszolást dehogy vállalt volna,

az kihallatszott volna, és akkoriban már szigorúan büntették a magánpraxist! Csak egy-két protekciós tarthatta meg. De néha, ha szükség volt rá, egy-egy műfogsorhoz vagy fogsorjavításhoz mintát vett, és megcsináltatta, persze feketén, az állami rendelőben, ahol dolgozott. Mert hát az ötvenes évek elején olyan alacsonyok voltak a fizetések, hogy jól jött az a kis mellékes.

– És tessék, a saját sógora jelentette fel. Igen, szegény húgom férje. De nem csoda, mert az egy olyan ember volt... állandó rettegésben tartotta a családját.

Szegény felesége kénytelen volt varrással keresni a kenyerüket, csendes, félnék asszony, mégis rendszeresen megverte. Képzelmem el az életüket: két gyerek, a férj általános iskolában tanárként dolgozott, de a fizetését nem adta haza, csak „kiegészítésként”, ha az asszony keresete nem volt elég a háztartásra. Nem is bírta soká szegény, alig negyven évesen mellrákban halt meg. Akkorra már teljesen megtört, megöszült, mintha legalább hatvan lenne. A kislányuk épphogy leérettségizett, a fiú még gimnazista volt. Máig sem fejezte be az iskolát.

– A húgom arra gyanakodott, rákérdeztek az orvosok is... az ütésektől kaphatta a betegséget. Nem egyszer kellett a gyerekekkel együtt átmenekülniük a szomszédokhoz. Ha dührohamot kapott, székállal verte ki az ablaküvegeket.

Szó szót követett, és kiderült, hogy az idős asszony sógora a mi matematika tanárunk volt. Eredetileg is annak tanult, de aztán gazdasági ember, kereskedő lett.

– A gyerekeivel is kemény volt. Egyszer a vandál munkája nyomán egész télen ki volt törve a kis Zsófi ablakában az üveg.

Az apa szándékosan nem csináltatta meg, és azzal fenyegetőzött, hogy ha a felesége üvegest hív, újra betöri. Így akarta megbüntetni a lányát, amiért felköltözött a padlásszobába. A tizenéves kislány hónapokon át nagykabátban, fogvacogva töltötte az éjszakákat, de nem ment le. Nem csoda, ha már gimnazista korában rendszeresen reumás fájdalmai voltak.

– Azt meg a gyerekkorában elszenvedett balesettel magyarázták. Mert a visszacsatolást követően Pestről a felvidéki Losoncra költöztek, ahonnan az apa családja 1920-ban el kellett, hogy meneküljön a csehek elől. Sikerült kárpótlásul most egy főtéri élelmiszerüzletet igényelni. Amikor aztán '44-ben közelgett a front, jöttek az oroszok meg a szlovák partizánok, ismét szedni kellett szegényeknek a sátorfájukat. Alaposan megpakolt autóval, a legnagyobb télben in-

dultak vissza Budapestre. Valószínű, hogy túl későn szánták rá magukat, és túl sok csomaggal utaztak. Amikor egy patak hídján hajtottak keresztül, az autó a nagy sietségben megcsúszott, és mindenestül a jéges vízbe borult. Szerencsére sekély volt a patak, ki tudtak kecmeregni a kocsiból, de még a gyerekek, a két éves kislány és az alig egy esztendő fiúcska is csuromvizes lett. Így töltöttek el egy éjszakát a hid alatt, a ruha rájuk fagyott, csoda, hogy túléltek...

Hajnalban, amikor megindult a forgalom, valaki felvette a kocsijába a szerencsétlen csöppsegeket és a se élő, se holt fiatal anyukát. A családfő egy ideig még kitarzott a kocsija mellett, de végül ott kellett minden holmijukkal együtt hagynia, ha az utolsó percben épp bőrrel el akart menekülni a közelgő felzabáló elöl. Mindenük odaveszett.

– A húgom szerint azon az éjszakán történt valami a férfival, akkor lett ilyen örvény, borzalmas természet.

'45 után ugyan nem érte utol őt a csehszlovák hatóságok keze, pedig vadásztak azokra, akik a magyar időkben bármilyen szerepet vállaltak odaát. Annyit azért mégis tudtak róla, hogy ne kerülhesse el a beszervezést. De lehet, hogy nem is akarta elkerülni. Biztonságban hitte magát a titkos szerepvállalás révén.

– Büszkén mesélgette nekünk, hogy ki mindenki került börtönbe körülötte, és hogy milyen „ostobák” is az emberek. Persze, azt nem említette meg, hogy ő jelentette fel a póruljártakat.

Sok piszkos ügyben vállalt piszkos szerepet, remélte, hogy újra megszédheti magát.

– Vasárnaponként pedig lelkesen énekelt a templom kórusának első sorában – gondoltam magamban fejcsóválva.

– Ismertem, engem is tanított – vallottam be végül. – Elég szadista volt velünk is. Minden hibát szigorúan megbüntetett... Pedig milyen lelkesen énekelt a két gyerekekkel a templomi kórusban. A tíz órai misén mindig ott voltak...

– Ugyan... Nehogy azt hidd, hogy hívó ember volt. Szegény húgom, ő fiatal korában valóban hitt. De úgy meggyötörte az az ember... azért is nem járt el velük misére.

És ekkor hirtelen megérteni véltem valamit: lehet, hogy a tanár úr is csak a kitűnő kilátás miatt járt fel a kórusra? Sehonnan úgy nem lehetett belátni az egész templomhajót. Gyanút sem foghatott senki, ha egyszer gyerekestül olyan szépen tudták énekelni a *Mennyből az angyalt!*